

KULTURMILJÖ-
RAPPORT 2020:06

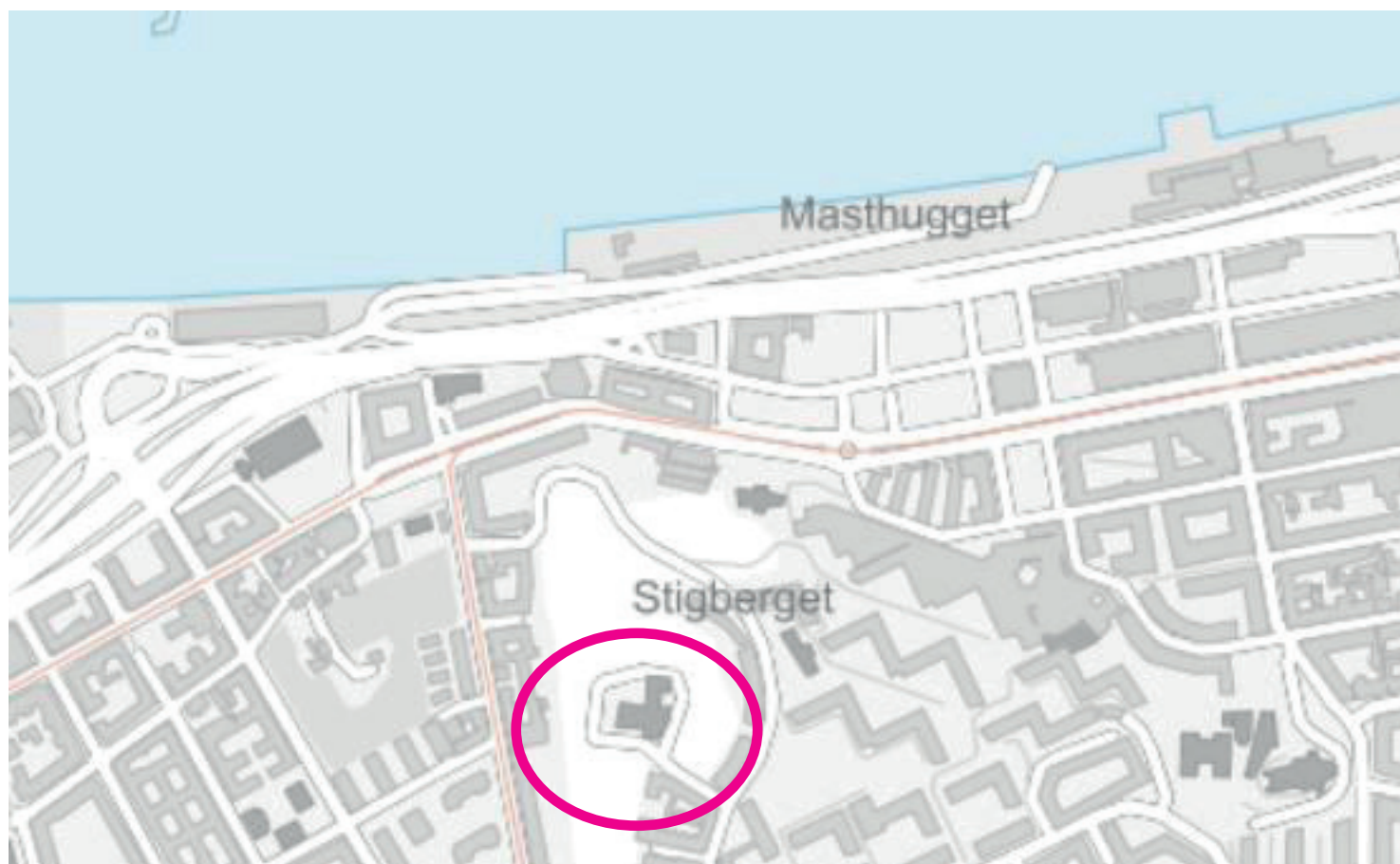
Karin Nordström

Masthuggskyrkans Tornutsmyckning och miljöstation

Antikvariskmedverkan

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

Bakgrundskarta från GoKart, Stadsbyggnadskontoret i Göteborg, 2019

ANTIKVARISKMEDVERKAN MASTHUGGSKYRKAN KYRKA

Mars 2020

Kulturmiljörapport 2020:06

Kulturförvaltningens dnr 0034/20 och 1179/19

Länsstyrelsens dnr 433-39047-2019 och 433-45638-2019

Beställare: Carl Johans pastorat, Bosse Almgren; tel 031-731 92 13

Projektledning: Göteborgs stift, Thomas Schadel; tel 031-771 29 95

Antikvarisk medverkan: Karin Nordström; tel 031- 368 36 13

Adress: Storebackengatan 15, Göteborg

Fastighetsbeteckning: Stigberget 713:94

Västra Götalands län, Göteborgs stad

Text och research: Karin Nordström

Foto: Göteborgs stadsmuseums arkiv och författarna, där annan fotograf ej anges.

Kartor och stadsplaner: Stadsbyggnadskontoret och lantmäteriet

Göteborgs Stadsmuseum

Norra Hamngatan 12, se-411 14 Göteborg

Tel: +46 (0)31-368 36 00

stadsmuseum@kultur.goteborg.se

Masthuggskyrkans Tornutsmyckning och miljöstation

INNEHÅLL

Inledning **7**

Syfte med projekten	7
Sammanfattande bedömning	7
Beslut	7
Handlingar	7
Genomförande	7
Antikvariskt kunskapsunderlag	7
Byggnadens kulturhistoriska skydd	7

Beskrivning **9**

Genomförda åtgärder **11**

Tornutsmyckningen	11
Miljöstation en	15
Bilaga: Beskrivning arbetsgång - Kode Plåt AB	16

INLEDNING

Syfte med projekten

Syftet med åtgärderna på tornutsmyckningen är att restaurera dessa för förlängd beständighet. Syftet med miljöstationen är att ordna en korrekt avfallshantering.

Sammanfattande bedömning

Projekten har letts och skötts väl. Utförandet följer tillståndet från länsstyrelsen.

Beslut

Tillstånd från länsstyrelsen till uppställning av återvinningskärl gavs 2019-12-16 med diarienummer 433-45638-2019. Tillstånd från länsstyrelsen till renovering av tornutsmyckningar gavs 2020-01-17 med diarienummer 433-39047-2019.

Handlingar

Ett åtgärdsprogram för tornutsmyckningarna har upprättats av Plåtkonsult i Kungälv AB 2019-09-30.

En skiss på placering av avfallskärl från Norconsult AB 2019 08 19 samt referensbilder:
<http://www.pwsab.se/se/hem/produkter/ovan-jordssystem/kaerlgarage/referensbilder/>.

Genomförande

Projektet genomfördes under tidsperioden mars till och med juni 2020.

Beställare: Carl Johans pastorat, Bosse Almgren;
tel 031-731 92 13.

Entreprenör för tornarbetet var Kode Plåt AB,
Håkan Ulqvist.

Förgyllning gjordes av Rusch måleri, Fredrik Andersson.

Antikvariskt kunskapsunderlag

Masthuggskyrkan Inventering av Göteborgs kyrkobyggnader Rapport år 2002.

Byggnadens kulturhistoriska skydd

Masthuggskyrkan är skyddad genom Kulturmiljölagens 4 kapitel.

GSMArkiv.150078:533

BESKRIVNING

Masthuggskyrkan byggdes mellan åren 1911-1914 och är ett välkänt landmärke i Göteborg. Från anläggningen har man en storslagen utsikt över staden, hamnen och havet.

Kyrkan är uppförd i en utpräglad nationalromantisk stil såväl till sin exteriör som till sin interiör. Arkitekt var Sigfrid Ericson. Även kyrkans interiör har en tydlig nationalromantisk gestaltning.

Masthuggskyrkan har en oregelbunden form med många sammanlänkade byggnadsdelar och är till största delen uppförd i rött tegel men murarnas

nedre delar är beklädda med fältsten. Kyrkan är sammanbyggd med en expeditiönsbyggnad genom ett portvalv och sluter runt en grusad kyrkoplan genom omgivande murar. I den norra muren finns två öppningar, ett stenvall och en stiglucka.

Kyrktornet är 60 meter högt. Tornhuven är klädd med kopparplåt. Den bärande konstruktionen är av trä. Tornet kröns av en förgylld tupp, 127 meter över havet, under honom finns Gustav den femters initialer med kronan svävande över och som bas ett kraftigt klot.

GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER

Tornutsmyckningen

Tornspiran består av ett underliggande kopparklätt fundament där den stora kopparkulan vilar.

Den vertikala stålspiran har två horisontella och en vertikal kopparkula. Kyrkans tupp står på den övre kulan. Tuppen är utförd med kullager för att kunna fungera som vindflöjel.

Åtgärderna innebar att utsmyckningarna på kyrkans torn demonterats. Stålet har blästrats och rostskyddsmålats. De delar som hade krafitga skador har byts

ut. Kopparkulorna har rengjorts till fast underlag och kyrktuppens rörliga delar har renoverats och delvis bytts ut med nytt kullager. Tuppen och Gustav den femters initialer med kronan har förgyllts.

För att kunna lyfta ner utsmyckningarna byggdes tillfälligt en plattform för kranen Åke Rapp nord ost om kyrkan av Havator. Utsmyckningen demonterades och åtgärdades i verkstad.

Från marken blir dimensionerna tydliga. Smidet blästrades och förstärktes på några ställen.

Kopparkulorna var i bra skick. Enligt tidigare utförd besiktning 2016 så framgår det att det tidigare utförts tätningar med flytande gummi vid skarvarna.

Kyrktuppen demonterad.

Kronan som sitter över kungens emblem före renoveringen.

Kronan nyförgylld.

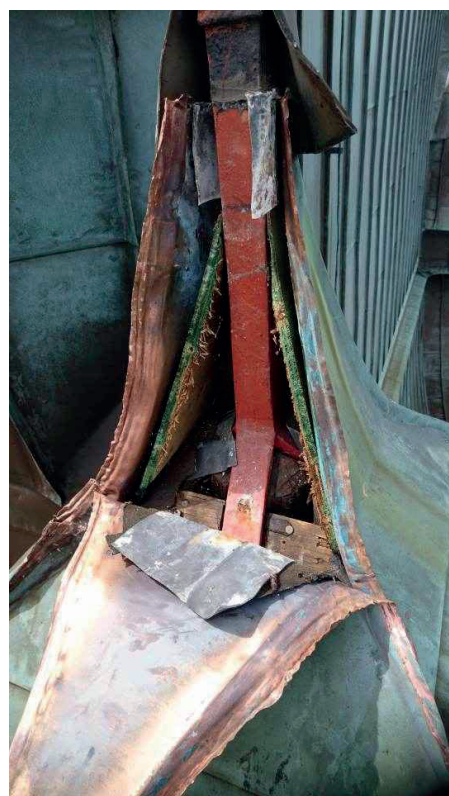

Gustav den V :s emblem före renoveringen.

Gustav den V :s emblem efter förgyllningen.

Tanken var att åtgärda också de mindre utsmyckningar i hörnen på tornet. Det visade sig att dock de var ordentligt fastsatt med plattjärn som leder ner under koppartäckningen. Detta gick inte att demontera från kranplattformen utan här krävs ställning. Detta arbetet gjordes på plats.

Ytan före uppställningen av
kärigaragen

Ytan före uppställningen av
kärigaragen

Ytan med kärigaragen och
gånen av betongplattor.

Miljöstation en

Åtgärderna innebär att tre så kallade kärlgarage om vardera 660 liter placeras utmed muren på norra sidan av Masthuggskyrkan. Kärllagaren i pulverlackerad stål levereras av PWS i en mörkt grå kulör. Till miljöstationen har en gång anlagts med betongplattor, efter samrådan med länsstyrelsen. I länsstyrelsens beslut är plattor av skiffersten föreskrivet vilket ändrades till betongplattor då gången till miljöstationen inte ska uppfattas som likvärdig gången till kyrkporten.

Bilaga: Beskrivning arbetsgång - Kode Plåt AB**MASTHUGGSKYRKAN****RENOVERING AV TORNSPIRORNA 2020**

Beskrivning: Nedtagning, renovering och återmontering av tornspira med tupp och renovering av fyra mindre spiror på plats.

Efter tidigare kontroll av spirorna så var det nu dags att åtgärda dessa spiror. Efter en besiktning på plats med kranbil och invändig syn av tornet inför nedtagningen av spirorna, så planerade vi nedtagningen den 27/5.

Inför arbetena med kranbilar så byggdes en plattform som uppställningsyta för Åke Rapps kranbil med korg, så att denna kranbil skulle nå ända upp till tuppen. Havator som lyfte ner spiran byggde denna plattform på den nedsänkta stenbelagda ytan intill sakristian.

Nedtagningen började med att plåtslagarna från Kode plåt AB åkte upp först och lossade på täckplåtar som satt på den stora kopparkulans ovandel intill spirstången. För att smederna sedan skulle kunna vinscha upp den stora kopparkulan mot spirans korsarmar. Detta för att vi skall kunna komma åt skarven på spiran. Spiran är ihopskarvad med fem stycken 1tums bult som hade rostet ihop en hel del. Vi fick borra ut bultarna för att kunna frigöra spiran från sitt fäste. Till slut mot senare delen av eftermiddagen så kom spiran ner till marken. GMT (Gbg:s maskinteknik) som lossade spiran tog med sig spiran till deras verkstad.

GMT demonterade kopparkulorna, tuppen och kronan, och påbörjade sedan renoveringsarbetet. Stålspiran har mycket rostskador där smederna svetslagat det som går, och gör nya delar där det är för dåligt att laga.

Nu skickas spiran på ytbehandling där den blåstras rent först och sedan får en grundbehandling med Castolin Zink 99,99 och sedan metalliseras med International Interschield 300 och Interthane 990.

Tuppen och kronan är nu hos Rusch måleri för att beläggas med nytt bladguld. Tuppen och kronan rengörs först innan behandlingarna kan göras. Det skrapas, betats och slipas innan första grundningen görs. Efter lite lätt finslipning så läggs Lefrangat på, sedan förgylls första gången. Lefrangat läggs på innan andra förgyllningen som är den sista beläggningen. Detta görs även på spirans monogram som sitter fast på spiran, när spiran kommer tillbaka till GMTs verkstad efter sin ytbehandling.

Kopparkulorna synas och är i så bra skick att de inte behöver åtgärdas. Rostrinnet som runnit från spiran ner på kulorna får vara kvar, då vi inte ville slipa bort det. Det skulle påverka godstjockleken på kopparmaterialet.

Nu är det dags att sätta ihop spirans alla delar igen, tuppen har nu fått nya lager för att kunna snurra bra i vindarnas blåst. När spiran är ihopmonterad på plats inne i GMTs verkstad så görs det en besiktning av spiran. Spiran blir godkänd och planeringen för att transportera den till Masthuggskyrkan påbörjas.

Den 25/6 monteras tornspiran med tuppen åter på sin plats, där tuppen åter kommer ha koll över Masthuggets bebyggelse. Dagen till ära så fick vi en strålande sol och 1 m/s i vind. Församlingen bjöd på nybakat å kaffe med lite fotografering intill spiran innan den fick åka upp igen. Montering gick som planerat och tidig eftermiddag var arbetet klart.

De fyra mindre spirorna som sitter nertill på koppartäckningens yttre hörn fick också en upprustning. Det var tänkt från början att vi skulle lyfta ner dessa samtidigt med tuppen. Då vi inte hittade någon dokumentation om hur dessa spiror var monterade i taket innan vi påbörjade arbetet, så hoppades vi att spirornas stång var nerstucken i takkonstruktionen. Så vi försökte att lyfta upp spirorna med kranbilen. Men det gick inte, spirorna satt väldigt hårt fast i taket. Vi öppnade upp koppartäckningen för att kunna se hur spiran var monterad. Det visades sig att spiran var fastmonterad med fyra bandjärn som satt fastsvetsade på spirans fyrkantsstång, ett bandjärn på var sida. Dessa bandjärn var sedan fastskruvade ner i bräddtak under koppartäckningen med tre stycken träskruv på var sida. Vi beslöt då att det inte går att ta ner dessa spiror denna gång, utan det får man göra när det finns en ställning att arbeta ifrån. Det skulle bli för svårt att kunna öppna koppartäckningen runt spirorna från korg, då man inte kommer åt mellan spirorna och torntaket ordentligt. Det bestämdes att vi ytbehandlar spirorna på plats med slipning och ny färg denna gång. När det byggs ställning för fasadarbeten längre fram i tiden så kan spirorna lyftas ner och få sig en grundligare renovering.

Som krona på verket så skänkte vi, Kode plåt AB, P.Chr.Rusch & Son Eftr. och GMT förgyllningen på monogrammet och kronan till församlingen.

Vill tacka alla medverkande i detta projekt, för ett trevligt och gott utfört arbete.

Håkan Ulqvist

Kode Plåt AB